

Росина Кокудева. Божена Немцова – Ангел Каралийчев. Общи фолклорни модели в приказното творчество. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2018, 278 стр. ISBN 978-619-202-306-5

Изборът на тема, който Росина Кокудева прави, е продиктуван от дълготрайния ѝ интерес към творчеството на Божена Немцова, от една страна, и от желанието да бъдат изследвани различни фолклорни приказни модели и тяхната проекция в авторизираната или преразказаната приказка, от друга, в сравнителен план – през призмата на творчеството на двама автори, принадлежащи на различни културни традиции, както и на различни темпорални контексти. Авторката показва особено усърдие в издирването и проучването на различни преводи на приказките на Немцова на български език, публикувани основно в периода между двете световни войни.

Книгата на Р. Кокудева съдържа четири основни глави, като още първото впечатление при прочита ѝ е, че конструирането на текста е подчинено на здрава логика, чиято задача е изследваният материал да бъде обгледан многостранно и заедно с това написаното последователно да доведе до определени изводи, които са формулирани ясно в края на труда.

След набелязването на целите, задачите и методологията в работата е включена част, озаглавена *Предварителни думи*, в която заедно с щрихирането на интереса към приказния фолклор в исторически план вниманието се спира и върху тезата на И. Поливка относно различните фолклорни области в Европа, за да бъде поставен акцент върху спецификите на славянския фолклор.

Първата глава си поставя задачата да изгради теоретичната основа, върху която се опират конкретните изследвания на подбраните художествени текстове, да изясни семантичния обем на използваните теоретични понятия, както и да открий моделите, които по-нататък в труда ще бъдат специфично „наложени“ върху приказния материал на двамата разглеждани автори, за да бъдат отчетени съвпаденията и отклоненията по отношение на фолклорната матрица. В тази част от своята работа Р. Кокудева показва стремеж да обгледа както класически теоретични публикации в областта на фолклора, така и някои по-нови разработки, оказали се адекватни на предпочетените от авторката изследователски гледни точки. Спирането на вниманието върху типологиза-

циите, каталогизациите и теориите за произхода на приказката, както и за разпространението на приказните мотиви се стреми да осигури плавен преход към следващите глави от разработката, в които е направен опит за систематизиране и типологизиране на подбрани от творчеството на Немцова и Каралийчев приказен материал. Важна за целите на разработката е подглавата, посветена на преразказаната и литературната приказка. Подглавите, посветени на рецепцията на приказката, както и интерпретационната призма, свързана с теорията на играта на Хьойзинха, целят да очертаят различни подходи към приказния текст, които биха допринесли за адекватния му прочит. Проследяването на структурата, мотивите и действащите лица следва логиката и тезите на *Морфология на приказката*, както и някои постановки на М. Люти, но заедно с това Р. Кокудева още в тази глава прави опит да отнесе представените научни наблюдения към творчеството на Немцова и на Каралийчев, за да маркира отделни тенденции и специфики.

Втората глава несъмнено е необходима на разработката, в която се сравняват произведения на автори, принадлежащи на твърде различни като характер и естетическо мислене епохи. В нея авторката поставя и се справя доста елегантно с въпроса за т. нар. „преход“ от романтизъм към реализъм в разглежданите художествени текстове. *Фигурата и приказното творчество на Божена Немцова в контекста на времето* носи най-вече информативен характер, докато подглавата *Специфика на преводите на Божена Немцова на български език* съдържа в себе си потенциал, който предоставя възможности за по-нататъшна работа. При представянето на Каралийчев избраната опозиционна двойка (избрана и като отправна точка за поставяне на средищни за книгата проблеми) е разказ приказка, доколкото именно тя дава възможност за щрихиране на някои важни специфики в маниера на нарация при този автор.

Същинската и същностно важна част на разработката съставляват третата и четвъртата глава, в които са включени конкретни наблюдения, разработки и систематизации, опрени на представените в първата част теоретични постановки. Прави впечатление внимателното и добросъвестно проследяване на познатите и описани във фолклористиката приказни мотиви, присъстващи и в творчеството на Каралийчев и Немцова, като стремежът на направените наблюдения е да бъдат открити както съвпаденията, така и отклоненията от известните фолклорни матрици. Поставен е особено важният за вълшебната приказка проблем за изпитанието, като свързаното с него групиране на интерпретирания приказен материал търси различни делитбени белези, заети основно от постановки на Проп. За тази част от разработката на Кокудева твърде

плодоносен се е оказал каталогът на българските фолклорни приказки на Л. Даскалова-Перковска, Д. Добрева, Й. Коцева и Е. Мицева, публикуван през 1994 г. Несъмнената добросъвестност, прозираща в тази глава, е довела до систематизация, която дава възможности за осмисляне и по-задълбочена интерпретация на споменатите текстове като възможна бъдеща задача.

Ако третата глава се опира по-скоро на формални характеристики на приказните текстове, четвъртата се опитва да навлезе в семантичните измерения на приказните текстове, да потърси равнища, свързани със светогледни представи и нагласи. Избраният проблемен кръг *глупост – хитрост/мъдрост* е видян като нова възможност за търсене на допирни точки между произведенията на Немцова и тези на Каралийчев и заедно с това е открито характерното му присъствие най-вече при битовите фолклорни приказки, както и при приказките за животни. И тук се появява мотивът за изпитанието в различните му разновидности, които позволяват систематизация на материала, но вече обвързан с проблема за глупостта – хитростта, такъв, какъвто го представят приказките на Немцова и Каралийчев, като към него е потърсена и гледна точка, отчитаща спецификата на системата от персонажи, както и отношенията между тях в различните творби.

Книгата на Р. Кокудева показва добросъвестност и усърдие при проучването на конкретния приказан материал, представящ творчеството на Немцова и Каралийчев; способност за систематизация с оглед на различни делитбени белези, което позволява проучването на текстовете на различни нива и през призмата на различни проблеми, засягащи и структурата, и семантиката на творбите. От своя страна първата глава демонстрира желание за привличане на повече от една научни теории, за да се избегне едностранчивостта в поставянето и изследването на проблемите, съставляващи основата на разработката. Големият обем на обхванатия литературен материал, стремежът към разностранност на гледните точки, представените в края на третата и четвъртата глава обобщения и заключения, както и очертаните възможности за понататъшна разработка на маркирани в труда проблеми превръщат книгата на Росина Кокудева в интересно и полезно литературноисторическо изследване, което може да привлече вниманието и на специалисти, и на по-широк кръг от читатели.

Паулина Стойчева